

vertrekken verschillende families Van Hettinga naar Iowa en Illinois in de VS , waar ze nu nog wonen, blijktens de uitvoerige genealogische gegevens. Een ware schat aan informatie.

We hopen nog steeds een definitief bewijs te vinden van de connectie tussen de Van Hettinga's families en ons in Nederland.

Enige kanttekeningen bij het boek *De 13 van Obbe en Sjutje*

Lotgevallen van een buitengewone boerenfamilie op het voeteneind van de wereld
door: Yteke Hettinga

Wie wel eens met de trein van Sneek naar Workum reist, komt halverwege de boerderij en het gebied tegen waar dit boek, over een tragische familiegebeuren, zich afspeelt.

Deze boerderij, *De Tempel* in De Ryp (Sandfirderry), achter Greonterp, is voor de Hettinga's geen onbekend terrein, op de foto hierboven ziet u de boerderij aan het begin van de toegangsweg (bron: googlemaps). Het is de boerderij uit de nalatenschap van Klaas Klazes Hettinga (1857-1915). Obbe Postma gehuwd met Sjutje Ydema, dochter van Grietje Jacobs Hettinga (zie Hettinga Boek, pagina 586 e.v. en het schema op de volgende bladzijde) koopt deze boerderij in 1915. Het jaar daarop vertrekt Obbe vanuit Kubaard, ongeveer 8 km ten noorden van Bolsward, met Sjutje en elf kinderen om in dit uiteinde van de wereld te gaan wonen. Zonder knecht en dienstmeisje zoals daarvoor!

Ligging "De Tempel" tussen Sneek (rechts boven) en Workum (links onder) Bron: Open Streetmap

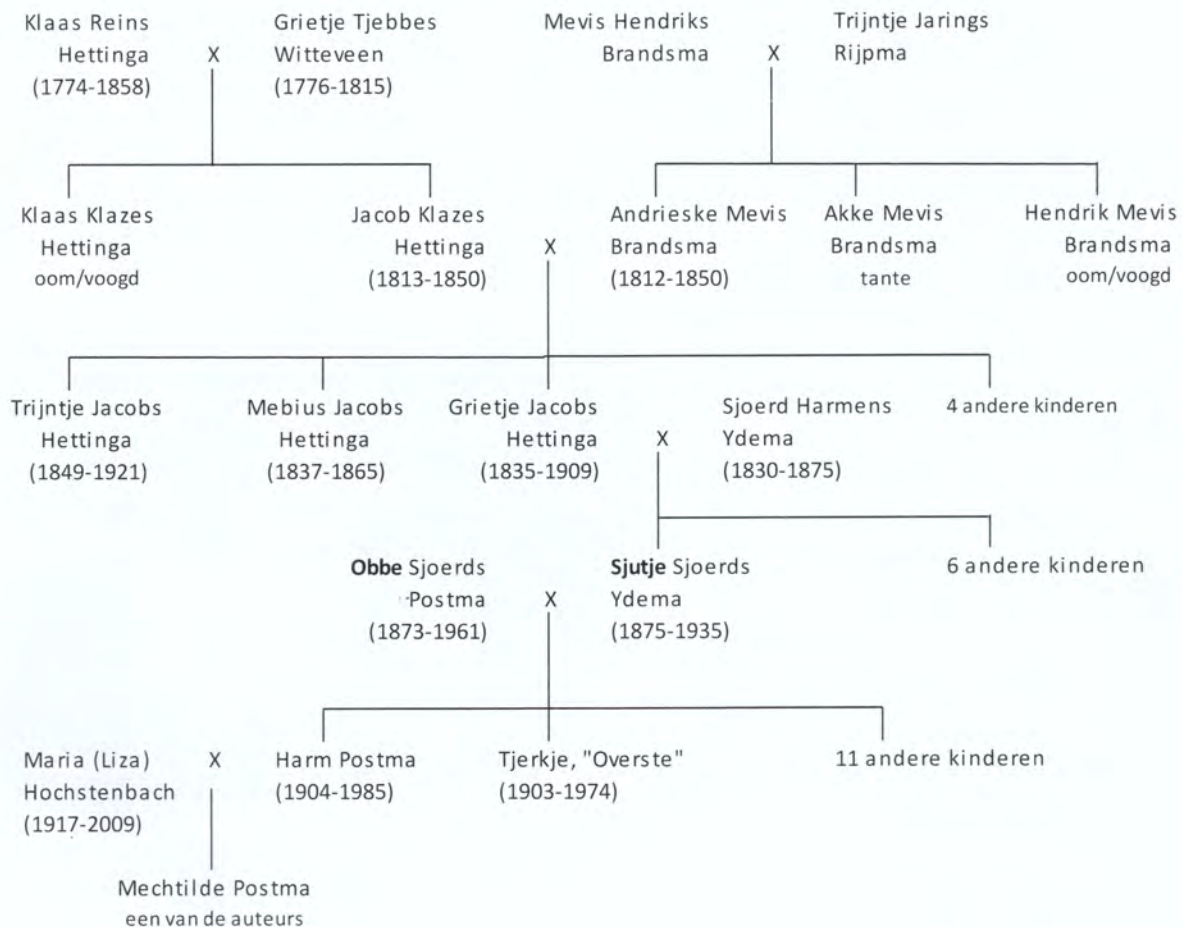
In dit prachtige, in hardcover uitgegeven boek, voorzien van vele bijzondere foto's, wordt door de twee auteurs, Mechtilde Postma - kleindochter van Obbe - en Goaitsen van der Vliet, met veel moed en vasthoudendheid onderzocht wat er nou precies met al deze kinderen in de loop van de jaren is gebeurd. Het zijn er eigenlijk 14: een kind is voor het eerste levensjaar overleden. Waarschijnlijk 9 of 10 van hen werden voor kortere of langere tijd, vanaf hun jong-volwassenleeftijd, vanwege een

erfelijke schizofrenie of een andere psychiatrische stoornis, opgenomen in verschillende psychiatrische inrichtingen, verspreid over het katholieke zuiden of midden van het land.

De auteurs zijn zeven jaar bezig geweest om alle gegevens boven water te krijgen. Hun doel was om aan iedere persoon van dit gezin een groot of klein hoofdstuk te wijden, uitgebreid met een beschrijving van het Roomse leven in Blauwhuis dat in de levens van de meesten zo'n grote rol speelde. Zij moesten het doen met weinig schriftelijk overgebleven materiaal. De herinneringen van auteur Mechtilde Postma, die in haar jeugd grotendeels opgroeide op *De Tempel* met o.a. een aantal van haar tantes en een oom, vormden het uitgangspunt van ieder hoofdstuk. Verder werd dat dan uitgebreid en aangevuld met schriftelijk materiaal en vele verhalen van in totaal ongeveer veertig mensen die de auteurs ondervraagd hebben over hun herinneringen en ervaringen met de familieleden. Tenslotte werden nog een paar hoofdstukken gewijd aan het boerenleven in die tijd tot ongeveer 1961, het jaar waarin Obbe overleed.

Familierelaties van enige personen uit het boek (niet volledig)

Pas na het overlijden van hun vader voelden de kinderen zich kennelijk vrij om geld uit te geven om het laatste stukje onverharde weg van ongeveer 600 meter te verharderen en om elektriciteit en een waterleiding aan te leggen. Daarmee werd hun isolement en nog meer, opgeheven. Dat zegt natuurlijk veel, als je het wilt en durft te denken en te weten! Was alleen grote zuinigheid van Obbe de reden om dit na te laten of koos hij er ook opzettelijk voor zijn familie in de afzondering te houden? En waarom dan? Duidelijk is in ieder geval dat Obbe naast hun eigen boerderij een andere boerderij in Hartwerd pachtte, toen de schizofrenie of andere stoornissen zich bij meerdere kinderen openbaarden, en ook bij Sjutje, die in 1922 als eerste van het gezin (!) al eens opgenomen was. Daar trok “de grote boer” zich tijdelijk terug met een paar “goede” kinderen, zoals dat toen werd genoemd.

Er volgt in het boek tenslotte ook nog een hoofdstuk over de enige ingetrouwde in het gezin, de uit het verre Limburg afkomstige, de moeder van auteur Mechtilde. Harm, haar vader, was de enige psychisch niet kwetsbare zoon die in een gedeelte van *De Tempel* woonde en daar boer was met hulp van de broer en zussen aan de andere kant. Tante "Overste" Tjerkje, de uiteindelijk zo stabiele vervangster van haar moeder, die ook in haar vroege jaren eens opgenomen bleek te zijn geweest in Vught, bestierde het huishouden met een broer en twee zussen daar verder.

Tussen de genoemde feiten, verhalen en regels door is veel te lezen en te voelen. Het maakte voor mij het boek ook emotioneel zwaar en de geschiedenis van deze mensen tragisch. Wat werd er toen veel niet besproken, verzwegen en werd er ook braaf gedrag vertoond. Het is duidelijk dat er veel aan verdriet, ellende en onmacht weggehouden moest worden. Men was kennelijk niet in staat gevoelens van angst en spanning in woorden te vertalen. Wat moet je dan???

Velen struinden dan ook overdag en 's nachts door de weilanden, gluurden, staarden en lieten anderen schrikken en voelden de aantrekkingskracht van het water van De Brek.

Ik wil hier wat dieper ingaan op het hoofdstuk dat antwoord wil geven op de vraag waar deze genetische belasting vandaan zou komen; m.i. is die belasting niet alleen genetisch. Volgens de auteurs is vooral van belang de herkomst van de schizofrenie via de familie van Grietje Jacobs Hettinga (Hettinga Boek, pagina 583 e.v.).

Grietje Jacobs (1835-1909) was het oudste kind van Jacob Klazes Hettinga en Andrieske Mebius Brandsma. Het gezin bestond uit zeven kinderen waarvan er voor hun tweede levensjaar twee zijn overleden. Grietje maakte dit mee. Ook dat haar ouders in 1850, toen ze 15 was, beiden binnen twee maanden zijn overleden. Het gezin bleef verweesd achter in Greonterp. De jongste, Trijntje, was nog geen anderhalf jaar. We weten dat tante Akke Mevis Brandsma tijdelijk, met haar nakomertje Jarig, in het gezin sprong en daar een tijd gebleven is en dat Klaas Klazes Hettinga en Hendrik Mebius Brandsma, de ooms, de voogden werden. Het samenhorigheidsgevoel in de familie was groot en is zo gebleven. Zij waren de "bankdirecteuren" en steunpilaren voor veel familieleden en verwanten.

Het graf van Sjutje en Obbe (boven) en Grietje en Sjoerd (ouders Sjutje)

Deze Trijntje (1849-1921) nu wordt samen met haar broer Mebius door de auteurs aangewezen als de (vermoedelijke) dragers van de schizofrenie. Maar wat Trijntje betreft klopt dit niet helemaal. Zij is me bekend uit haar medisch dossier dat ik ooit mocht inzien bij de Geneesheer-Directeur van *Coudewater*, met haar diagnose: psychotisch melancholische depressie (met een armoedewaan). Een dergelijk ziekte wordt meestal veroorzaakt door vroegkinderlijke trauma's, bijvoorbeeld verlaten, en ervaringen die in het latere leven opspelen bij herhaling hiervan, bijvoorbeeld in de vorm van overlijdens van kinderen en echtgenoten. Door het vroege trauma is er een zwakte in de

opbouw van de persoonlijkheid ontstaan. Ook kunnen deze, indien onvoldoende verwerkt, doorgegeven worden aan de volgende generatie, de z.g. transgenerationale traumatisering.

Broer Mebius is ook op *Coudewater* opgenomen op de leeftijd van 26 jaar en het jaar daarop daar overleden. Zeer merkwaardig vroeg. Zijn diagnose weet ik jammer genoeg niet. Hij was 13 toen zijn beide ouders overleden. Maar het kan goed schizofrenie zijn. Of was het ook een geagiteerde psychotische depressie, zie de beschrijving van zijn gedrag thuis ten behoeve van de rechtbank, pagina 585 van het Hettinga Boek.

Dan nu weer de vraag: waar komt de erfelijke schizofrenie dan vandaan? De schrijvers opperen nog als mogelijkheid dat oud sperma in de afstamming van Obbe ook een rol zou kunnen spelen. Of toch een ongelukkige match tussen de genen van Sjutje en die van Obbe?

We weten het niet. Wel weten we dat zowel Obbe als zijn vader en de moeder van Sjutje, Grietje Jacobs Hettinga en Sjutje zelf, veel overlijdens van directe familieleden op jonge leeftijd hebben meegemaakt. Sjutje is zelfs geboren drie maanden na het overlijden van haar vader, naar wie ze vernoemd is. En moeder Grietje verloor in de twee jaar daarvoor ook nog eens twee kinderen! Grietje Jacobs moet wat haar persoonlijkheid betreft een sterke, goede gehechtheidsbasis hebben gehad.

Nog een laatste overweging: een erfelijke psychiatrische aandoening kan latent aanwezig zijn en zich niet openbaren, totdat er zich ernstige belastende gebeurtenissen in het leven van de betreffende mensen voordoen waardoor ze door hun bodem zakken, om het zo te zeggen.

Hoe dan ook: een mooi, interessant en bijzonder boek voor allerlei (aan)verwanten ook, voor mensen die in de omgeving gewoond hebben en waarschijnlijk ook voor veel katholieken of van oorsprong Rooms en in Friesland. Na 1863 kreeg deze minderheidsgroep een stem en vrijheid van godsdienst, maar men was behoorlijk orthodox en dominant voor de gelovigen. Het woord godsdienst-ziek valt dan wel eens. Maar misschien ben je daar ook gevoeliger voor als de dreiging van ziekte en dood groot is, zoals in die tijden.

Informatie over het boek

- Auteurs: Mechtilde Postma & Goaitsen van der Vliet
- Titel: *De 13 van Obbe en Sjutje*
- Ondertitel: Lotgevallen van een buitengewone boerenfamilie op het voeteneind van de wereld
- Uitgever: De Oare útjouwerij (De Andere uitgeverij), Enschede
- ISBN: 978 90 71610 77 6
- Vorm: Gebonden met harde kaft, 220 x 295 mm.
- Inhoud: 200 bladzijden in kleur met meer dan 150 afbeeldingen, 80.000 woorden
- Gewicht: Twee en een half pond
- Publieksprijs: 29,95
- Friese uitgave in 2020, Nederlandse uitgave in september 2023

